

A kezdeti Korunk és Babits

Betiltása évében, 1940 februárjában a régi Korunk tisztelgett a *Jónás könyvét* közreadó Babits Mihály előtt. A költő életútját és pályáját összegező nagy mű feloldotta a régi pörök indulatait és keserűségeit. „Valaha nem hihettük, hogy lesz idő, amikor Babits felejthetetlen szép sorain kívül más is marad utána, mint a ninivei por és hamu. Prédikálni kellett ellene, mert a szekér, mit darabig előre ráncigált, jó időre vissza is csúszott a lejtőn, legázolva sok érdemes és felfelé tartó embert. Az idő keserű levében fetrengve, megkisebbedett igényekkel megszükitett szabadságrezzenéseinkben ajánljuk Jónás könyvét azoknak, akik a versben, a szomjúságban, a fejbevertségben italt keresnek, és üdítő forrásra találnak” — írta Becsky Andor (Pap Gábor álnév alatt), és ezzel a megbékéléssel mintegy bezárta a Korunk első számaiban sorjázó méltatásokat követő indulatos szembeszegülések képezte ívet. A Korunk indulásától kezdve élénk figyelemmel követte a romániai magyar irodalom kibontakozását, s érdeklődése felölelte általában a haladó irodalom alakulását. Jellemző példája ennek a lap Babits Mihályhoz való viszonyulása. Ezúttal ennek a felvázolására szorítkozunk.

A régi Korunk évfolyamaiban gyakorta szerepelt Babits neve — bíráló vagy dicsérő szövegekben —, a kezdeti években a folyóirat és annak alapítója egyértelműen viszonyult a költőhöz. Dienes Lászlót már az első világháború idején baráti szálak fűtték hozzá. Barátságuk kezdete feltehetően Dienes kora ifjúságától datálódik, és egyetemi évei alatt és utána szilárdult meg. Dienes a század elején a forradalmi álláspontig eljutó radikális értelmiségi ifjúsághoz tartozott, és lelkes híve volt az Ady Endre és a *Nyugat* nevével fémjelzett irodalmi forradalomnak. Tizenkilenc éves, amikor testvérbátyja, Dienes Pál, sógornője, Dienes Valéria és Tikler Gyula társaságában 1908. április 5-én közös üdvözlő kártyát ír Adynak: „Ma vasárnap du. együtt gyönyörködven a Vér és Arany-ban, csodálatukat és szeretetüket küldik Ady Endrének“ (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. Kézirattár, Ady-hagyaték). Ez a rajongás nem korlátozódott csupán Ady költészetére, kiterjedt az egész új magyar lírára.

Babitsot személyesen ismerte, és kapcsolatukra némi fényt vet Dienesnek a költőhöz intézett két levele. Az első, 1917. december 15-i keltezésű levelében még magázza a költőt, s arra kéri, olvassa el egyik leányismerősének a verseit. A másik fennmaradt levél egy évvel későbbben íródott, 1918. december 6-án: „Kedves Barátom! Bocsáss meg, hogy zavarlak levelemmel, de keresek valamit, valami előttem szokatlant s újat, ami segítségével el tudnék vonatkozni a jelen fárasztó izgalmaitól — s Mallarmé jutott eszembe. Kérlek, ha már nincs rá szükséged, küldd el a róla szóló könyvet, s ha lehetne, az ő verseskötetét is, mert amit Svájból rendeltem magamnak, még most sem érkezett meg. Köszönettel őszintén tisztelő híved Dienes László.“ Mint látható, akkor már tegező viszonyban álltak. A két levél között eltelt év alatt sok minden történt, megindult a nagy társadalmi földrendés, melyben a könyvtártudományok immár ismert szakembere és a neves költő együtt várták és remélték a gyökeres megújulást. Dienes Lászlónak a budapesti Párttörténeti Intézetben őrzött visszaemlékezése alapján Remete László a következőket írja: „1918. október 31-én Madzsar Józseffel, Kóhalmi Bélával és Babits Mihállyal, a költővel rőtta az emberektől feketéllő belvárosi utcákat, a Kossuth Lajos utcai Astoria Szállóban rögtönzött forradalmi főhadiszállás környékét, a Károly körutat, az Andrassy utat, ahol szavalatokkal, előadásokkal lelkesítették a tömegeket, serkentették új és új forradalmi követelések előterjesz-

tésére.“ (Remete László: *Dienes László és a Korunk*. Irodalomtörténeti Közlemények, 1965. 3. 294—295.)

A forradalmak bukása után Romániába emigráló Dienes László közvetlen kapcsolata Babitscsal valószínűleg megszakadt — legalábbis ennek írásos nyoma elveszett vagy még nem került felszínre —, de számos dokumentum őrzi kölcsönös érdeklődésüket. Dienes a *Keleti Újságban* méltatja — talán érdemén felül is — Babits *Kártyavár* című regényét (1924. január 27.), majd a *Korunkban* több ízben is teret nyújt a költő méltatására. Babits személye rendszerint az irodalmi körképek középpontjában áll a folyóiratban megjelenő írásokban. Annak ellenére, hogy a *Korunk* ezekben az években a „Nyugat utáni“ irodalom következetes híveként és elsősorban a Kassák képviselte avantgarde irányzat pártolójaként nyilatkozik meg. Raith Tivadar *A XX. század magyar irodalma az európai szellem áramlatában* (Korunk, 1926. 10.) című tanulmányában általában kedvezően értékeli Babitsot mint a század eleji irodalmi forradalom jeles lírikusát. Méltatja az első világháború alatt született békeverseit, és keserűen állapítja meg az ellenforradalmi Magyarország szellemi életéről: „a magyar irodalom rettenetes válságba került, Ady halott, Babits elhagyta a Nyugatot“ (688.). Benedek Marcell pedig elítéli a Petőfi Társaságba kívánckozó írkat, mert ez törölte tagjai sorából Babits Mihályt (*A magyar szellemi élet decentralizációja*. Korunk, 1927. 1. 34.); Komlós Aladár kitartóan méltatja Ady és Babits érdemeit a magyar líra megújításában, szembeszegül Berzeviczy Alberttel, aki „megint megdorgálta Ady Endrét és táborát“. Komlós kimutatja, hogy „a Nyugat és az Akadémia közt valóban szakadék van, hiszen Ady és Babits költészete nem a megelőző magyar írónemzedék törekvéseinek folytatója“, és felteszi a retorikus kérdést: „kinek van joga köztünk arról beszélni, hogy ő forradalmat jelent Adyhoz, Babitshoz, Móriczhoz képest? Kassák Lajosnak igen.“ (*A háromfelé szakadt magyar irodalom*. Korunk, 1927. 6. 463—464.) Ugyancsak Komlós Aladár ír meleg elismeréssel a *Halálfiairól*, Babits akkor megjelent regényéről (*Korunk*, 1927. 7—8. 582—583.). Figyelemre méltó, hogy nem sokkal ezután Gaál Gábor — akkor még csupán munkatársa a *Korunknak* — a legnagyobb elismeréssel adózik Babitsnak nagy regényéért, mely szerinte „ritka teljességű és szépségű könyv a magyar irodalomban“. (*Cenci néni*. *Keleti Újság*, 1927. október 9.).

Ady és Babits nevének állandó egybekapcsolása nem véletlen, a *Korunk* szerzői ezzel is bizonyítani akarták, hogy az irodalmi progresszió táborában Babitsra vezető szerep és komoly felelősség hárul. Elvárásaikat is ez szabta meg. Fenyő László, az akkor feltűnt fiatal költő-kritikus Babitsot Stefan George mellett a legnagyobb esztétaköltőnek tartja, és más értékelésekkel vitázva állítja: „Babits költészetének gyökérszálai a nyers élet földjébe csakúgy beleágyaznak, mint a könyvtárszoba üvegházi tenyészetébe.“ Ezt a következtetést a szerző Komlós Aladár tanulmányából vett idézettel támasztja alá: „Amily igaz, hogy »Babits legvonzóbb tulajdonságai és példaadásai közé tartozik a *szabatos rajzú férjias realizmusa*, éppoly igaz, hogy azokra a merőben irracionális finom remegésekre is képes, amelyek a valóságos valóság helyett egy felsőbbrendű *vizuális* valóságból merítik életanyagukat«...“ (*Az új magyar líra*. Korunk, 1928. 1. 68.) Mindezeket az értékeléseket nem ítélni meg az akkori irodalmi élet összefüggéseiből kiragadva. Hiszen ezekben az években a szellemi baloldal szüntelenül hangot adott Babits politikai mosakodása és esztetizmusba menekülése miatti keserűségének. Az eltérő nézetek és irodalmi törekvések ellenére a *Korunk* láthatóan keresi a közös nevezőt a nagy költővel s annak legközelebbi jóbarátjával, Szabó Lőrincsel, aki levelezést is folytatott Dienessel, és lapjának, a *Pandorának* a megszűnése után átadta a *Korunknak* az előfizetők névsorát.

Babits Mihály is a maga részéről érdeklődést tanúsított a *Korunk* iránt, olvasta a folyóiratot, és feltehetően közlési szándékai is lehettek. Erre utal a Ko-

runk budapesti megbízottjának, Czellár Ferencnek Dienes Lászlóhoz intézett, 1928. február 21-i levele:

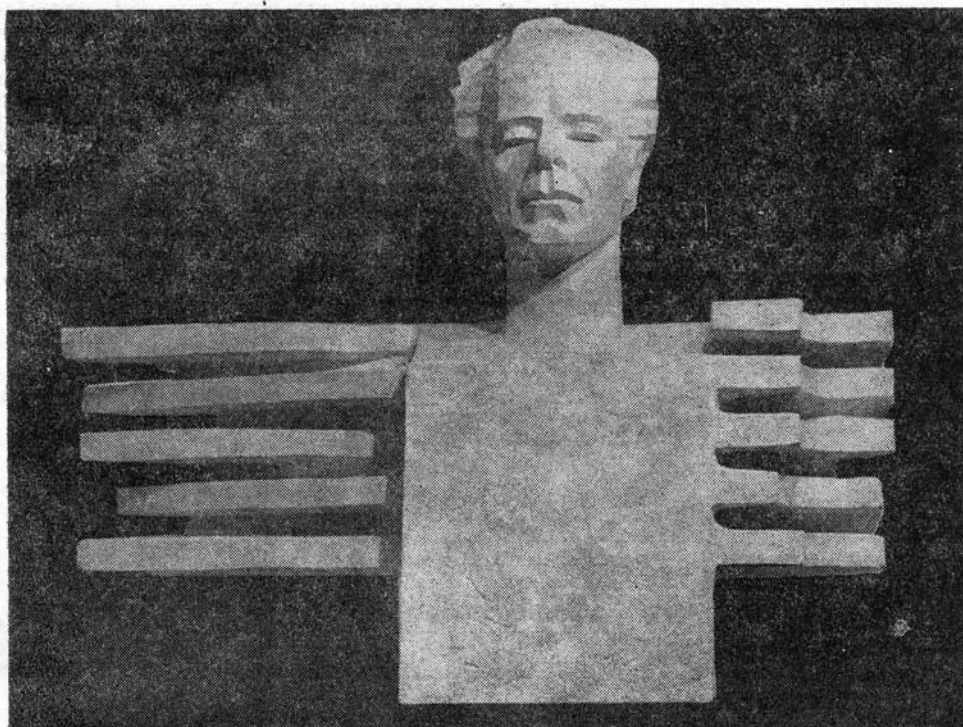
Cikkek jolgában Földivel, Babitscsai és Szabó Lőrincsel még nem értem rá beszélni, de a napokban elmegyek hozzájuk, majd értesítlek az eredményről. Babitscsal már privátim beszéltem a Korunkról kb. egy hónappal ezelőtt (nagyon jóba vagyunk velük). Az irodalmi részről nem volt jó véleménynel, azt mondta, hogy a novellák nem sokat érnek (a januári számról volt szó). A regényt nem olvasta, mert a közepén nem akart belekezdeni. Az előző számokat nem nagyon ismerte, csak néha látott egyet-egyet. A lap többi részéről azonban nagyon jó véleménynel volt. Nagyon köszönte a tiszteletpéldányt, és nagyon exkuzálta magát, hogy nem fizethet elő, de a budgetje nincs berendezve, hogy lapokra előfizessen stb. az ő nagyon szerény modorában. Igaz, még akkor kérdezte, hogy verset nem közlünk-e a Korunkban? Azért írtam ilyen részletesen erről, mert gondoltam, hogy érdekeln fog a Babits véleménye.

Ha fellapozzuk a Korunk 1928-as évfolyamának első számát, elgondolkozhatunk Babits kritikáján. A kifogásolt novellák: Marinetti: *Levél egy szkeptikus barátnőmhöz*; Karácsony Benő: *Pjotruska* (részlet) és Markovits Rodion: *Az Aszfödélosz kávéházban*. Az irodalmi résznek ez az összetétele korántsem érdektelen, azonban az is érthető, hogy miért nem felelt meg Babits ízlésének (s a nem olvasott regény, Leonhard Frank: *A polgár*).

Az 1928-as esztendő végén gyökeres változás következik be a Korunk magatartásában: megjelenik az első, Babits elleni támadás. Igaz, sem ez, sem a későbbiek nem a költő, hanem az irodalompolitikus Babits ellen irányulnak, nem művét, hanem magatartását bírálják. Nádass József súlyosan elmarasztalja Babits *Az írástudók árulása* című eszme-futtatását. A költő Julien Bendát, a neves francia szerzőt bírálva azonos című írásáért, egyebek mellett arra az álláspontra helyezkedett, hogy az osztályellentétek és az osztályharc a humánium szempontjából alacsonyabb rendű emberi megnyilatkozás, mint a faji és nemzeti alapon keletkező ellentétek. Az esszének ezt a gondolatát ragadta ki Nádass, elhallgatva az írói megnyilatkozás pozitívumait. (*Babits Mihály, vagy az „írástudók árulása”*. Korunk, 1928. 11. 817—821.) Nádass a következő évben még két fulmináns cikket közöl Babits ellen, egyet a Baumgarten-díjak kiosztásának ügyében (*Az írástudók árulása — az írástudók kiárusítása*. Korunk, 1929. 2. 147—150.) — a költő-kurátor ugyanis mellőzte Kassák Lajost és más baloldali írókat. Majd pedig a *Magyar írók árulása* című cikkében (*Korunk*, 1929. 6.) „intranszigiens kibékülönök“ nevezve, úgy festi le Babitsot, mint aki nyíltan lepaktált a reakcióval, és ennek táborába tereli a fiatal írókat. Nincsen itt hely sem Babits elvi meghátrálásának, sem Nádass József — Kassák közvetlen munkatársa — elfogultságának magyarázatára, egyébként is a Babits-irodalom elvégezte már ezt a tényeket a maguk helyére tevő munkát.

Érdekes kérdés viszont, hogyan viszonyulhatott az egykori jóbarát Dienes László a Babitsot ért támadásokhoz. Az akkor Berlinben élő Dienes még aktívan részt vett a Korunk szerkesztésében, tudta és beleegyezése nélkül társszerkesztője, Gaál Gábor nem adott közre külföldi vonatkozású írásokat. Erre számos utalást találunk a Fábry Zoltán-levelezésben. Dienes László és Gaál Gábor levélváltása nem maradt fenn, ellenben következtetni lehet az alapító szerkesztő elvi magatartásának indítékaira. 1928 végén és 1929 elején Dienes László szemlélete letisztult, elvi-politikai álláspontja megszilárdult. A nacionalizmus megnyilatkozásaiival szemben pedig mindenkor határozott elutasító magatartást tanúsított. Az első világháború elején, már harcosan következetes háborúellenes álláspontra helyezkedett a *Huszádik Században* közölt *Az ár ellen* című cikkében, melyből egyetlen jellemző passzust idézünk az értelmiségiek társadalmi felelősségéről: „Sajnos, Európa intellektueljei között nagyon kevés akadt, aki igazán annak bizonyult, s

akinek annyira lényege az emberi kultúrához való ragaszkodása, hogy attól csak élete árán válhat meg. A legtöbben azt a bizonyítványt állították ki magukról — s sajnos, írásban —, hogy jó írók, jó festők, jó tudósok, de tökéletlen emberek, akiknek nem hatolt lelkük mélyéig sem az irodalom, sem a művészet, sem a tudomány. S a félkultúremberek a bérelt uszítók siralmas látványát nyújtották: jobban gyűlölködtek, mint amennyire — tudatosan vagy öntudatlan — leszerződtek.“ (1915. 2. kötet, 302—311.) Megdöbbenően összezsundulnak ezek a gondolatok a *Jónás könyvének* súlyos következtetéseivel! Hogyne fájt volna Dienesnek, amikor azt tapasztalta, hogy költőként és emberként nagyrabecsült barátja, aki a háború alatt „a kevesek“ közé tartozott, meghátrált! Dienes László nem volt az elvtelen engedmények embere, és valószínű, hogy egy számára becses barátságot áldozott fel elveiért. S arra már nem került sor, hogy Babits életének alkonyán tanúsított költői és emberi kiállása előtt fejet hajtson.

Jecza Péter: Bartók